

SOCIALA FRÅGOR

Detta kapitel handlar om:

- ▶ hur Sverige blev ett välfärdsland
- ▶ det moderna välfärdssamhället
- ▶ jämställdhet mellan kvinnor och män
- ▶ HBT-frågor
- ▶ människor med funktionshinder
- ▶ det mångkulturella Sverige.

DET SVENSKA SAMHÄLLET har förändrats mycket under de senaste hundra åren. Sverige har utvecklats från ett fattigt land till att bli ett välfärdssamhälle. Men vad betyder **välfärd**? Ordet brukar användas som en beteckning för människors levnadsförhållanden. Människors ekonomi, hälsa, utbildning och bostadsförhållanden ingår i begreppet. Begreppet välfärd kan breddas till att också handla om hur människor upplever att de kan påverka sina liv, förverkliga sina drömmar och bli accepterad för den man är. Ett välfärdssamhälle strävar efter att ge alla medborgare materiell välfärd och social och ekonomisk trygghet. Välfärdspolitikens mål är att förebygga och lösa sociala problem.

Från fattig-Sverige till välfärdsstat

Förr i tiden var det familjens ansvar att ta hand om barn, gamla och sjuka. Människor som saknade familj eller inte kunde försörja sig själva, fick lita till välgörenhet och fattigvård. När industrialiseringen började i mitten av 1800-talet förändrades samhället. I takt med den framväxande industrin lämnade allt fler människor landsbygden för arbete i fabriker i städerna. Förhållandena i industrierna var ofta mycket dåliga. Lönerna var låga och arbetsdagarna långa. Barnarbete var mycket vanligt.

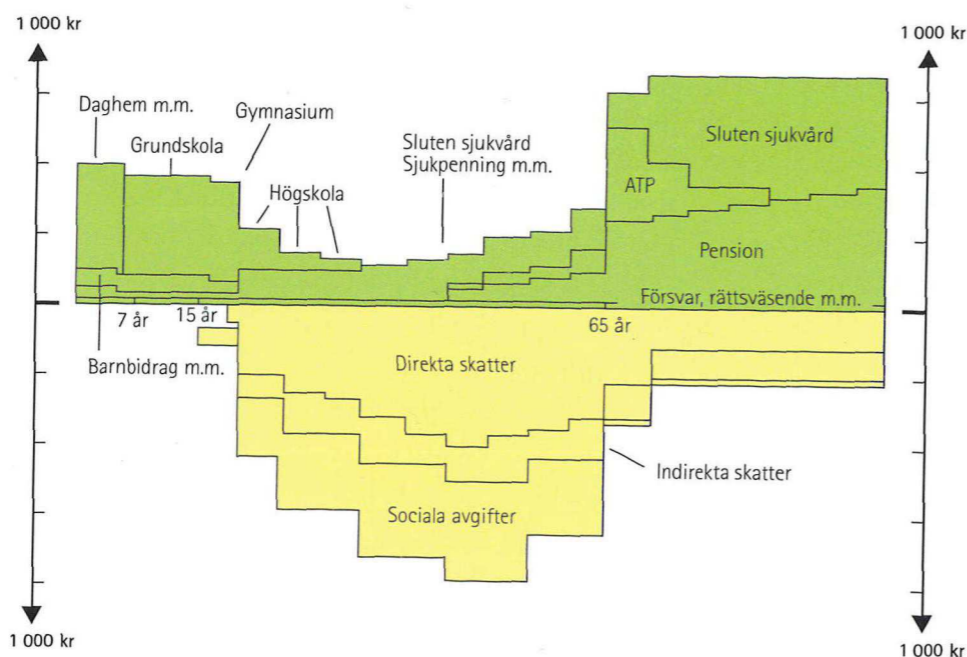
När människor flyttade in till städerna försvann den gamla sociala tryggheten i form av familj, släkt och vänner. De första fackföreningarna kom därför till för att hjälpa arbetarna när de råkade ut för sjukdom eller arbetslöshet.

Efter andra världskriget tog de sociala reformerna fart på allvar. Det socialdemokratiska partiet använde begreppet "folkhemmet" – ett samhälle där man tog hand om varandra och där ingen skulle behöva lida nöd på grund av sjukdom eller fattigdom. De menade att det är samhällets ansvar att skapa grundläggande trygghet för medborgarna

Arbetarfamilj i Stockholm på 1940-talet. Trånga och dragiga bostäder. Inget rinnande vatten och utedass på gården. Så sent som 1960 hade bara 38 % av hushållen på landet eget WC och 37 % varmvatten!

Offentliga tjänster, transfereringar och skatter under en människas liv

Källa: SCB, Eklund: Vår ekonomi

Välfärdssystemet bygger på principen att vi under perioder i våra liv behöver hjälp av samhället. När vi är barn och när vi är gamla utnyttjar vi de offentliga tjänsterna som mest. Detta syns ovanför noll-linjen. Under de yrkesverksamma åren betalar vi tillbaka till systemet genom skatterna. Detta syns under noll-linjen. Mycket av den offentliga sektorns verksamhet rör en omfördelning av resurser över livet.

Välfärden idag

Dagens välfärdssystem ger oss olika former av stöd genom hela livet. Som barn får vi kraftigt subventionerad barnomsorg, fri grundskola och gymnasieskola. Alla barn, oavsett föräldrarnas inkomst, får barnbidrag. Gymnasieelever har rätt till studiebidrag upp till 20 års ålder. När vi blir föräldrar får vi föräldrapenning och när vi blir sjuka får vi sjukvård och sjukpenning. Slutligen, när vi blir gamla och inte längre arbetar, har vi rätt till hemtjänst och äldreomsorg. En människa behöver vanligtvis mer stöd under barn- och ungdomstiden, då hon går på dagis och i skola, samt när hon blir gammal och svag och behöver vård. Under de yrkesverksamma åren betalar vi för allt detta genom att betala skatt (s. 92). Skatterna omfördelar alltså pengar i samhället, dels mellan fattiga och rika, dels mellan olika perioder i en människas liv.

Välfärdssystemet omfattar såväl ekonomiska bidrag, t.ex. barnbidrag och sjukersättning, som andra former av stöd. Bidragen är en form av **transferering**. Transfereringar innebär att pengar överförs från en grupp till en annan, t.ex. från friska till sjuka och från yrkesverksamma till pensionerade. Men välfärdssystemet ger inte bara ekonomiskt stöd utan kan innebära allt ifrån vård för missbrukare till stödfamiljer för barn som lever i familjer med problem.

Kommunerna har en viktig roll i välfärdssystemet. Enligt socialtjänstlagen har kommunerna ansvar för att alla kommuninvånare får den hjälp de har rätt till. Målet är att främja ekonomisk och social trygghet, men också att jobba för jämlikhet och för att alla medborgare aktivt ska kunna delta i samhällslivet. De viktigaste ansvarsområdena för kommunens socialtjänst är:

- Social service som barnomsorg, äldreomsorg och omsorg om funktionshindrade.
- Ekonomiska insatser som socialbidrag och hjälp till missbrukare.

Socialförsäkringar och socialbidrag

Socialförsäkringarna är en viktig del av välfärdssystemet. Syftet med socialförsäkringarna är att ge ekonomisk trygghet när vi inte kan arbeta och försörja oss själva. Socialförsäkringarna finansieras av de skatter och avgifter som löntagare och arbetsgivare betalar.

Socialförsäkringarna kan delas in i tre delar. Vissa bidrag är **generella**, det vill säga lika för alla oavsett familjens inkomst. Barnbidraget är ett sådant bidrag. Bostadsbidraget är ett exempel på ett **behovsprövat** bidrag. Bara de som har behov av det kan få bidraget. Sjukpenning och föräldrapenning baseras på hur mycket du har tjänat. Det är en ersättning för den inkomst du förlorar när du inte arbetar. Du måste ha arbetat under en viss tid och uppfylla vissa villkor för att få del av denna typ av socialförsäkring.

Socialbidrag (ekonomiskt bistånd) ingår inte i socialförsäkringssystemet. Det är ett behovsprövat stöd som utgår från hushållets ekonomi, storlek och hur många vuxna och eventuella barn som finns i hushållet. Socialbidrag kan man söka hos socialförvaltningen i kommunen om man hamnat i ekonomiska svårigheter. För att få stödet krävs att man inte kan försörja sig själv eller inte kan lösa de ekonomiska problemen på annat sätt. Att leva på

SOCIALFÖRSÄKRINGAR

Försäkringskassan administrerar allt det praktiska när det gäller de olika socialförsäkringarna. De vanligaste ekonomiska stöden är:

Barnbidrag och studiestöd

Barnbidrag är ett generellt bidrag för alla barn under 16 år som bor i Sverige. Flerbarnstillägg betalas ut om du får barnbidrag för minst två barn. När barnet fyllt 16 år och studerar heltid på gymnasiet betalas studiebidrag ut från CSN. Hemkommunen är skyldig att betala resor till och från skolan om avståndet är längre än sex kilometer. Om du måste bo på studieorten får du inackorderingstillägg. Om familjens inkomster är låga kan du få ett extra tillägg.

Föräldrapenning

Föräldrapenning är en ersättning för den inkomst man förlorar när man som förälder är hemma med sina barn. Hur stor ersättningen är beror på respektive förälders inkomst. Om man saknat inkomst före barnets födelse får man ett minimibelopp som 2009 var 180 kronor per dag. 60 dagar är reserverade för pappan respektive mamman. Pappan har också rätt till ersättning i 10 dagar i samband med att barnet föds. Tillfällig föräldrapenning betalas bland annat ut om barnet är sjukt eller ska besöka läkare.

Bostadsbidrag

Bostadsbidraget är ett behovsprövat bidrag. De som har så låga inkomster att de har svårt att betala sina boendekostnader kan få bostadsbidrag. Ansökan lämnas till Försäkringskassan och beviljas för ett år i taget. Bidragets storlek beror på hushållets inkomster.

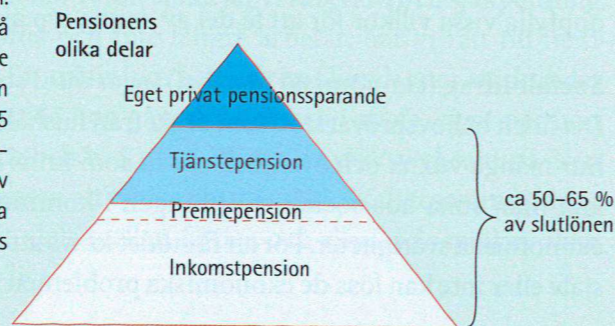
Sjuklön och sjukpenning

Sjuklönen ersätter den inkomst du förlorar när du inte kan arbeta på grund av sjukdom. Den första sjukdagen betalas ingen ersättning ut. Detta kallas för karensdag. Från dag 2 till och med dag 14 betalar arbetsgivaren en sjuklön motsvarande ca 80 procent av det du normalt tjänar. Om du är sjukskriven längre än 14 dagar betalar Försäkringskassan ut sjukpenning som också motsvarar ca 80 procent av lönen upp till en viss nivå (år 2008: 307 500 kronor i årsinkomst).

Ålderspension

Hur stor din pension blir beror på vilka inkomster du haft genom livet. Pensionsåldern kan variera, men du kan tidigast gå i pension vid 61 års ålder. Pensionen består av olika delar.

Inkomstpensionen är den största delen. Storleken på inkomstpensionen beror på vilka inkomster du haft och på hur länge du arbetat. Den finansieras av dig och din arbetsgivare och är 18,5 % av din lön. 2,5 procentenheter av detta är den så kallade **premiepensionen**. Den får du själv bestämma hur den ska placeras. De flesta har även en **tjänstepension** som betalas av arbetsgivaren.

ekonomiskt bistånd innebär att leva på existensminimum. Du har rätt till stöd för personliga kostnader som livsmedel, kläder och skor, förbrukningsvaror och hygienartiklar. Du kan också få ekonomiskt bistånd för skäligen boendekostnader, arbetsresor och vissa försäkringar samt medlemskap i fackförening och arbetslöshetskassa. Också abonnemang på en dagstidning och telefon samt tv-licens ingår i begreppet existensminimum.

Sjukvård och tandvård

Samhället ansvarar också för att alla medborgare kan få sjukvård och tandvård. Till största delen kommer pengarna från skattemedel i form av arbetsgivaravgifter. Du betalar en patientavgift för sjukvården, men det är bara en mycket liten del av den verkliga kostnaden. För barn och ungdomar är sjukvård och tandvård gratis i de flesta landsting. När det gäller tandvård betalar vuxna en större del av kostnaden själv. Om du behöver köpa receptbelagda mediciner finns ett högkostnadsskydd. När du nått ett visst belopp blir medicinen kostnadsfri under en viss period. Också för sjukvårdskostnader finns ett högkostnadsskydd.

En jämförelse med andra länder

Alla länder har någon form av välfärdssystem, men hur det ser ut och hur det bekostas kan se mycket olika ut. Många länder har valt andra välfärdsmodeller än Sverige och det är därför svårt att jämföra olika förmåner. Det är politiska värderingar som styr hur välfärdssystemet är uppbyggt. I Sverige ligger ett stort ansvar för medborgarnas välfärd på den offentliga sektorn. Välfärdssystemet omfattar alla, inte bara de mest behövande. Detta kallas för en **generell välfärdspolitik**.

I vissa länder, som till exempel USA, har i stället arbetsgivarna ett stort ansvar för de anställdas välfärd. När man tar ett arbete måste man förhandla med arbetsgivaren om sjukersättning, pension och föräldraledighet. I många länder är det självklart att familjen tar ett stort ansvar för barn, sjuka och gamla. Barnen tar hand om sina föräldrar när de blir gamla och behöver hjälp. Föräldrarna måste till viss del betala för barnens högre utbildning. Tyskland och Italien är exempel på sådana länder.

VÄLFÄRDEN I FRAMTIDEN

Vi ska inte räkna med att välfärdssystemet kommer att se likadant ut i framtiden som det gör nu. Det finns flera faktorer som kan leda till att välfärdssystemet förändras.

- Sverige har en åldrande befolkning. Det innebär att de som arbetar blir färre i förhållande till de som inte längre arbetar. Vi svenskar lever allt längre och äldreomsorg och sjukvård kommer att kosta mer pengar i framtiden.
- Kraven på välfärdssystemen ökar. Förutom att sjukvården blir allt mer resurskrävande i takt med en åldrande befolkning och nya medicinska upptäckter, så utbildar vi oss under allt längre tid, och har över huvudtaget större krav på att samhället ska ta hand om oss på olika sätt.
- Det förekommer fusk med bland annat socialförsäkringarna. Vissa föräldrar tar ut ersättning för vård av sjukt barn utan att barnet är sjukt. Andra sjukanmäler sig utan att vara sjuka. Felaktiga utbetalningar leder till att välfärden blir dyrare och gynnar fel personer.

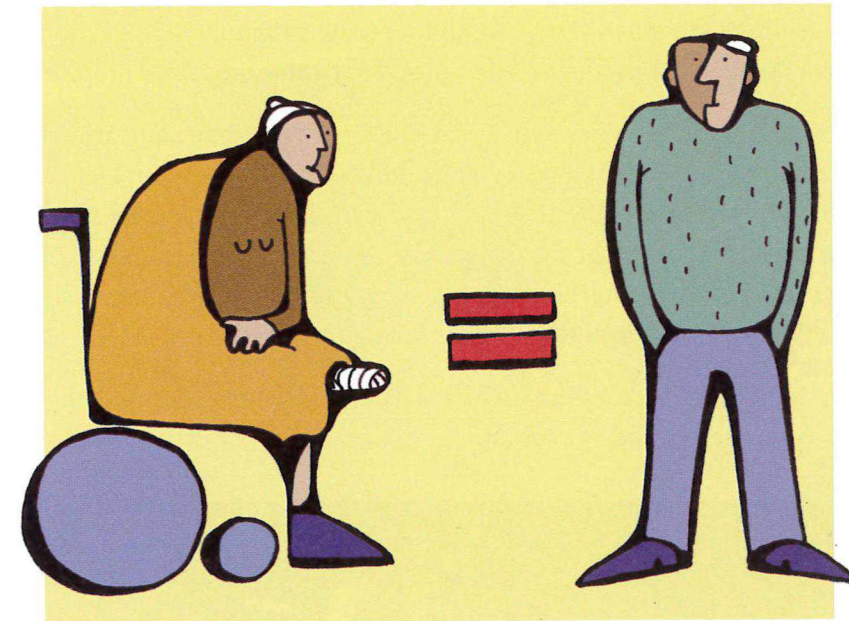
Välfärden bekostas i nuläget till större delen av skattepengar. Om Sveriges ekonomi blir sämre och skatteinkomsterna minskar så minskar även samhällets förmåga att bekosta välfärden. Vi kan heller inte höja skatterna hur mycket som helst för att få in mer pengar eftersom människors vilja att arbeta och betala skatt då troligen kommer att minska. Ett alternativ är att låta välfärden finansieras via privata försäkringar som man själv eller arbetsgivaren betalar. Ett annat alternativ är att låta staten betala en viss grundsjukvård och grundtrygghet och låta den enskilde betala resten själv. Eller ska vi helt enkelt dra ner på våra krav?

Hur vill du att välfärden ska se ut i framtiden?

- Behåll dagens välfärdssystem och finansiera genom höjda skatter.
- Inför privata sjukförsäkringar.
- Lägre ersättning till sjukskrivna.
- Barnbidraget ska behövsprövas, bara familjer med dålig ekonomi ska få barnbidrag.
- Slopa bostadsbidraget.
- Föräldrarna bekostar lunch i grundskolan.
- Sänkta studiebidrag.
- Högre pensionsålder – jobba till du är 70 år.
- Alla får betala högre avgifter för sjukvård.
- Kortare föräldraförsäkring.
- Inför terminsavgifter i gymnasieskolan och på universitetet och högskolor.
- Annat.

Fundera och diskutera!

Lika värde

Funktionshindrad, gammal, lesbisk kvinna med indiskt ursprung är lika mycket värd som en ung, frisk, heterosexuell man med föräldrar födda i Sverige.

Olika levnadsvillkor

Den svenska grundlagen och FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna slår fast att alla människor har samma värde. Det spelar ingen roll vilken religion du bekänner dig till, vilket land du kommer ifrån eller vilken kultur du tillhör. Alla har rätt till respekt och lika behandling oavsett vem du är. Trots detta blir många människor och grupper diskriminerade i samhället. Diskriminering innebär att någon blir orättvist och kränkande behandlad jämfört med andra i en liknande situation. De finns lagar som förbjuder diskriminering på grund av kön, etnisk tillhörighet, religion, sexuell läggning och funktionshinder.

Olika grupper i samhället har olika levnadsvillkor och drabbas i olika grad av diskriminering. Vi talar om att det finns starka och svaga grupper i samhället. Kvinnor, homosexuella, människor med funktionshinder och invandrare kan sägas vara grupper som i högre grad än andra drabbas av diskriminering.

Om någon känner sig diskriminerad kan hon eller han vända sig till diskrimineringsombudsmannen (DO). DO bildades den 1 januari 2009 genom att de fyra dåvarande ombudsmännen mot diskriminering slogs ihop.

Diskrimineringsombudsmannen är en statlig myndighet som arbetar mot diskriminering och för allas lika rättigheter och möjligheter. Det gör myndigheten främst genom att se till att diskrimineringslagen följs. Diskrimineringslagen förbjuder diskriminering som har samband med kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionshinder, sexuell läggning eller ålder.

DO övervakar också att föräldraledighetslagen följs och att föräldralediga inte blir sämre behandlade på jobbet.

"Det finns en myt som säger att dörrvakter endast diskriminerar invandrare. Vi diskriminerar alla människor som bedöms som opassande. Tyvärr diskrimineras invandrare särskilt hårt eftersom krogägarna anser att de skrämmer bort köpstarka kunder. Vi dörrvakter uppmanas också att avvisa människor som betraktas som fula (ofta överviktiga eller fel klädda), som fattiga och som "bönder" därför att krogägarna vill ha ett klientel med "rätt" folk." Så här sade den före detta dörrvakten på Spy Bar, Fadde Darwich i en uppmärksam debattartikel i DN.

Darwich har sedan kritiserats för att han inte tidigare gått ut med sina erfarenheter. Först när han, under oklara omständigheter, lämnade jobbet som vaktchef på Spy Bar valde han att gå ut offentligt med sina uppgifter. Vi kan inte veta att Darwich bild är hela sanningen, men faktum kvarstår att krogar och restauranger fällts för etnisk diskriminering.

Ali Mohamoud är barnskötare och han älskar sitt jobb. Inom barnomsorgen finns det få manliga barnskötare och förskollärare. Varför är det så få män som väljer sådana jobb? Vad kan det betyda för barnen att ha både manlig och kvinnlig personal?

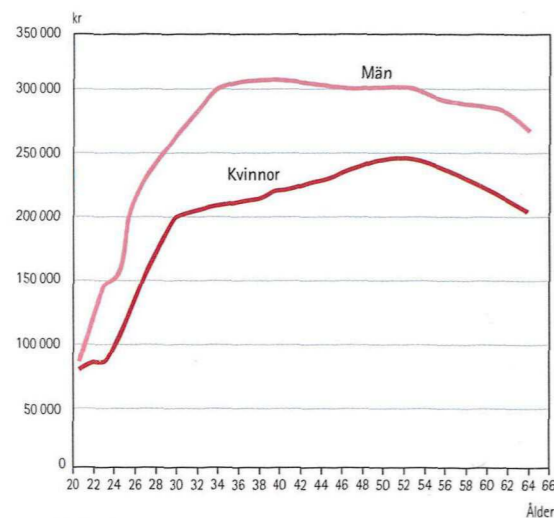
Kvinnor och män – jämställdhet

Jämställdhet innebär att kvinnor och män har samma rättigheter, skyldigheter och möjligheter inom alla väsentliga områden i livet. Är det så idag? Svaret är nej, även om jämställdheten blivit större.

Om vi jämför med andra länder har Sverige kommit långt när det gäller jämställdheten inom politiken. Av ledamöterna i riksdagen är 47 % kvinnor och i regeringen är tio av de 22 ministrarna kvinnor. Men Sverige har fortfarande inte haft en kvinnlig statsminister.

Tjejer har i genomsnitt bättre studieresultat i den svenska skolan. Pojkarna når i genomsnitt 90 % av flickornas resultat. Det är betydligt fler kvinnor än män som studerar vid högskolor och universitet. Men när det gäller löner är män och kvinnor inte jämställda – trots en högre utbildningsnivå bland kvinnorna. År 2004 tjänade kvinnor i genomsnitt 83% av männens löner vid heltidsarbete. Männerna har högre befattningar och är chefer i betydligt större omfattning än kvinnorna. Inom kvinnodominerade yrken, som till

Förvärvsinkomst efter ålder, från 20 år och äldre 2004

Källa: Hushållens ekonomi, SCB

Förvärvsinkomst är de skattepliktiga inkomsterna exklusive kapitalinkomster.

Den genomsnittliga kvinnan tjänar mindre än den genomsnittlige mannen – i alla åldrar. Varför är det så? Vilka konsekvenser får det?

Chefer efter sektor 2006

Antal och könsfördelning (%)

Sektor	Antal		Könsfördelning (%)	
	Kvinnor	Män	Kv	Män
Privat sektor	38 500	128 400	23	77
Offentlig sektor	20 500	14 900	58	42
Stat	1 800	3 200	36	64
Kommun	17 300	10 500	62	38
Landsting	1 500	1 300	54	46
Totalt	59 100	143 300	29	71

Källa: Medlingsinstitutet

exempel inom vård och omsorg, är lönerna lägre än inom mansdominerade yrken.

I det svenska näringslivet är det framför allt män som sitter i styrelser och företagsledningar. I de börsnoterade företagen är bara fem av 300 verkställande direktörer kvinnor och bland styrelseledamöterna är 82 % män.

Fortfarande är det så att kvinnorna tar det största ansvaret för hem och barn. De tar ut större delen av föräldraledigheten. Papporna tar ut knappt 20 % medan mammorna tar ut drygt 80 %. Undersökningar visar att kvinnor lägger ned dubbelt så mycket tid på hushållsarbete jämfört med män. Allt detta får till följd att kvinnor riskerar att få svårare att få jobb, göra karriär och få lägre pension. Männena å andra sidan riskerar att få sämre kontakt med sina barn.

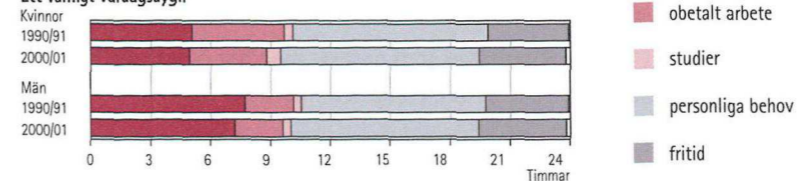
I det privata näringslivet finns få kvinnliga chefer. I kommuner och landsting finns kvinnor på hälften eller mer än hälften av chefspositionerna. Kan du hitta någon förklaring till varför det skiljer sig mellan privat och offentlig verksamhet?

Tidsanvändning

Genomsnittlig tidsanvändning i åldern 20–64 år 1990/91 och 2000/01

Timmar och minuter

Ett vanligt vardagsdygn

Källa: Tidsanvändningsundersökningen, SCB

Sett över veckans alla dagar arbetar kvinnor och män lika mycket, ca 8 timmar per dag. Kvinnor arbetar lika mycket betalt som obetalt medan män arbetar dubbelt så mycket betalt som obetalt. Det obetalda arbetet handlar till stor del om hushållsarbete som disk, tvätt och städning. Är detta något som kvinnor är mer lämpade för? Mer intresserade av? Eller?

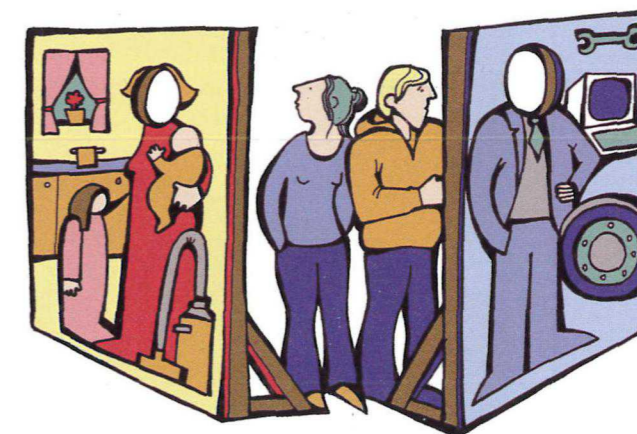
Jämställdheten är en viktig politisk fråga, men många jämställdhetsfrågor handlar om hur vi väljer att leva i familjen. Beslut som vi fattar själva. Vem ska vara hemma med barnen? Hur delar vi upp hushållsarbetet? Och hur uppfostrar vi våra barn?

Könsroller

Överallt möter vi bilder av hur pojkar och flickor, män och kvinnor, ska vara, inte minst i media och reklam. I skolan och på arbetsplatser, ja överallt i samhället, formas vi av könsroller. Det handlar om hur vi förväntas vara som tjejer och killar. Varför leker flickor med dockor och pojkar med bilar? Vill tjejer vara rosa små prinsessor och pojkarna vara hjältar i blått? Vissa egenskaper ses som kvinnliga medan andra anses vara manliga. En kvinna som pilot eller en man som barnmorska bryter mot de traditionella könsrollerna.

Hur uppstår könsrollerna? Är det något vi föds med eller något vi lär oss? Vissa forskare menar att våra gener styr vårt beteende och att tjejer och killar är olika redan från födseln. Andra menar att det är skillnader i uppfostran och uppväxtmiljö som gör oss olika. Oavsett orsakerna till skillnaderna mellan könen kan man konstatera att könsrollerna begränsar oss.

Könsroller

LÄTTKLÄTT FÖR KILLAR – MEN INTE FÖR TJEJER

Är det någon skillnad på om det är killar eller tjejer som poserar med bar överkropp och hockeyutrustning i skolkatalogen? Ja det är det, enligt ledningen på Hjalmar Lundbohmskolan i Kiruna.

Tjejerna på estetprogrammet poserade iförda hockeyutrustning på underkroppen – på överkroppen bar de ingenting, men dolde bröstet med armarna. Tjejerna ville slå ett slag för jämställdheten och kopierade ett koncept som killarna på ishockeygymnasiet använt sig av tidigare. Bilden censurerades av skolledningen innan skolkatalogen trycktes. Skolledningen ansåg att bilden kunde uppfattas som kränkande.

– De sa att bilden var sexistisk. Men det som är sexistiskt i sammanhanget är att de inte stoppat liknande bilder med killar tidigare. Vi ser det som en parodi och vi ville se hur folk reagerade, säger en av eleverna på estetprogrammet till Dagens Nyheter och betonar att beslutet att posera lättklätt fattades i samråd med flera av klassens lärare.

- Vad tycker du? Är det någon skillnad om det är tjejer eller killar på bilderna?
- Gjorde skolledningen rätt som stoppade bilden?
- Borde skolledningen ha stoppat motsvarande bilder på killarna som funnits med i skolkatalogen tidigare?
- Vad innebär det egentligen att en bild är sexistisk?

Bild publicerad i Norrbottens-Kuriren 061206.

Varför jämställdhet?

Det finns få människor som inte tycker att jämställdhet är viktigt och bra, men argumenten för jämställdhet kan vara olika. Vissa pekar på att alla människor har lika värde oavsett kön och därför ska ha samma möjligheter, rättigheter och skyldigheter. Andra menar att det är slöseri med resurser att inte ta tillvara kvinnors yrkesskicklighet och ledaregenskaper. Dessa egenskaper har ingenting med kön att göra. Begåvningar ska ges chansen att utvecklas oavsett om de är kvinnor eller män.

Det finns också argument för jämställdhet som utgår från att kvinnor och män är olika. Kvinnor och män kompletterar varandra om de samarbetar under jämställda förhållanden. Det finns också de som menar att våld, förtryck och orättvisor skulle minska om kvinnorna fick mer att säga till om i samhället. Det är inte bara kvinnorna som skulle få det bättre i ett jämställt samhälle. Männerna skulle också få större möjligheter att välja yrken som i dag ses som kvinnoyrken eller tillbringa mer tid med sina barn.

VIKTIGA ÅRTAL FÖR JÄMSTÄLLDHETEN

- 1845 Lika arvsrätt för kvinnor och män
- 1865 En man har inte längre laglig rätt att aga sin hustru
- 1870 Kvinnor får ta studentexamen
- 1919 Kvinnor från 23 års ålder får rösträtt och blir valbara.
- 1921 Första kvinnan i riksdagen
- 1938 Preventivmedel blir lagliga
- 1945 En kvinna kan inte avskedas på grund av graviditet eller giftermål
- 1960 Rätt till lika lön för lika arbete på hela arbetsmarknaden
- 1964 P-piller tillåts i Sverige
- 1974 Föräldraledigheten kan delas mellan kvinnan och mannen
- 1975 Kvinnan ges rätt att själv bestämma om abort
- 1979 Lag om jämställdhet inom arbetslivet
- 1982 Skärpta lagar om misshandel och sexuella övergrepp mot kvinnor
- 1995 En pappamånad införs i föräldraförsäkringen
- 1998 Köp av sexuella tjänster kriminaliseras

Lagstiftningen har kommit långt, men hur mycket av allt det som står i lagarna är verklighet idag? Lagstiftningen kan förändra mycket i samhället, men inte styra hur vi lever i hemmet.

Hur kommer det sig att just du blivit diskrimineringsombudsman (DO)?

Jag har en bred bakgrund som arbetsrättsjurist, bland annat som chefsjurist på ett fackförbund. Mitt intresse för mänskliga rättigheter växte när jag arbetade praktiskt med arbetsrätt och insåg att jag kunde dra nytta av EG-rätten och internationella konventioner i den nationella rättstillämpningen. Den svenska lagstiftningen ger inte alltid det starkaste skyddet och det är därför viktigt ha kunskap om det internationella regelverket.

Vad gör DO?

DO ska arbeta för att förebygga och stoppa diskriminering. Diskriminering betyder negativ särbehandling. Lagen säger att diskriminering sker när en person behandlas sämre än en annan person i en jämförbar situation. DO har tre huvudsakliga arbetsområden som

kompletterar varandra. DO ska:

- hjälpa den som utsatts för diskriminering att ta tillvara sina rättigheter;
- utöva tillsyn över att arbetsgivare, högskolor och skolor följer lagens krav och förebygger diskriminering genom ett målriktat och aktivt arbete;
- informera, utbilda och bilda opinion mot diskriminering.

Vilka är de största problemen vad gäller diskriminering i Sverige idag?

Vi har fortfarande låg kunskap om diskriminering; var den finns och hur den tar sig uttryck. Mitt främsta uppdrag är att synliggöra diskrimineringen och visa vägar så att flera kan få upprättelse. Många känner inte till sina rättigheter eller hur man kan använda dem.

Det är också viktigt att få fler att arbeta mot diskriminering. Skolorna och arbetsgivarna ska enligt lag arbeta förebyggande mot diskriminering. Också fackföreningarna har ett särskilt ansvar enligt lagen.

Hur tror du att det kommer att se ut om 20 år? Hur ser din egen framtidsvision ut?

Den sammanslagna DO-myndigheten (slogs samman årsskiftet 08/09) kommer att ha vuxit och många fler känner till vad diskrimineringslagarna betyder. Många vill bli jurister och arbeta med mänskliga rättigheter.

Det kanske tyvärr finns människor som uttrycker rasistiska åsikter, men det finns

också fler som arbetar mot diskriminering, till exempel i olika frivilligorganisationer.

Min förhoppning är att de flesta i Sverige känner sig stolta över att vi kan tala många olika språk och har naturliga kontaktnät över hela världen. Och över att vi värnar om respekten för vars och ens mänskliga rättighet

att bli sedd och bedömd utifrån sina egna förutsättningar, inte vad någon tror sig veta om den grupp som personen tillhör – som man eller kvinna, homo- bi- eller heterosexuell, som svensk eller kurd, mörk eller ljus, ateist, kristen, muslim eller buddist.

Diskriminering kan ta sig många uttryck. Här följer exempel på diskriminering i det svenska samhället.

1. I maj 2004 nekades två romska kvinnor i sällskap med sina barn att äta på en restaurang. Som skäl uppgav mannen bakom disken att restaurangen tidigare hade haft besök av romska kunder som bråkat. De tillät därför inte längre romer att äta där varför de två kvinnorna och barnen fick lämna restaurangen. Gävle tingsrätt fällde den aktuella restaurangen för etnisk diskriminering.

2. När en ung muslimsk kvinna sökte sommarjobb på Liseberg i Göteborg fick hon beskedet att hon inte kunde få jobb om hon ville bära huvudduk. Kvinnan anmälde då Liseberg till DO. Detta bidrog till att nöjesparken tog fram en ny klädpolicy. I dag arbetar kvinnan på Liseberg och bär en matchande huvudduk till sin uniform. Att bli bortvald vid en anställningsintervju på grund av etnisk eller religiös tillhörighet är diskriminering. Därför kommer företaget även att betala ut en ersättning på 15 000 kronor till kvinnan.

3. En manlig elev anmälde till HomO att han under högstadiet av andra elever utsatts för trakasserier på grund av sin sexuella läggning. Enligt eleven hade skolan haft kännedom om att han utsatts för trakasserier men inte gjort tillräckliga åtgärder för att förhindra fortsatta kränkningar. Eleven menade också att han utsatts för kränkningar från medlemmar av skolans personal.

Vid överläggningar mellan kommunen och HomO träffades en överenskommelse om att kommunen skulle betala 30 000 kronor till eleven. I överenskommelsen beklagade kommunen att eleven under sin högstadietid utsatts för trakasserier på grund av sexuell läggning samt lovade att utveckla sitt arbete för att säkerställa att elever inte skulle utsättas för trakasserier på grund av sexuell läggning eller annan kränkande behandling.

4. En vakt på en nattklubb i Göteborg nekade två män inträde med hänvisning till deras funktionshinder. Männerna hade varit på rockkonsert och skulle sedan gå på efterfest på nattklubben. De stoppades då av vakten som ansåg att deras säkerhet inte kunde garanteras på grund av att de båda har en grav synskada. Efter en diskussion där vakten vidhöll sin uppfattning gick männen därifrån.

Den ena mannen anmälde sedan händelsen till Handikappombudsmannen. HO utredde ärendet enligt lagen om förbud mot diskriminering och stämde nattklubben och vaktbolaget. Motiveringen är att vakten gjorde en bedömning som grundade sig på en förutfattad mening om personer med funktionshinder.

Parterna ingick senare en förlikning.

Samlevnadsformer och sexuell läggning

Det finns många olika samlevnadsformer. Kärnfamiljen med mamma, pappa och barn är inte det enda sättet att leva tillsammans och bilda familj. Allt fler människor lever dessutom ensamma. Närmare hälften av hushållen i Stockholm, Göteborg och Malmö består av en person. Många samboförhållanden slutar i separation och mer än vart tredje äktenskap slutar i skilsmässa. Detta leder till att familjebilden ser annorlunda ut idag jämfört med för bara femtio år sedan. Många barn lever i familjer där någon av föräldrarna har en ny partner och har bildat en ny familj.

Hetero-, homo- och bisexualitet

Kvinnor och män förväntas bli kära i varandra och leva tillsammans. Man kan säga att **heterosexualitet** är den rådande normen i samhället. Med **normer** menas föreställningar, idéer och regler i samhället som formar oss människor. Det finns tysta och oskrivna regler och vi är alla med och skapar dem. Vi är ständigt omgivna av normer som talar om för oss hur vi ska vara, känna och tycka. Om vi tittar bakåt i historien blir det tydligt att normer förändras. För hundra år sedan var det otänkbart att en kvinna skulle bära långbyxor eller att en man skulle byta blöjor. För den som passar in i normerna kan det vara svårt att se att de överhuvudtaget finns där. Genom att göra normerna synliga och diskutera dem kan vi också förändra dem.

Människor som blir förälskade i personer av samma kön eller som inte följer de traditionella könsrollerna möts ofta av fördomar och bristande förståelse. Den som bryter mot normerna kan drabbas av utanförskap, trakasserier och diskriminering. Diskriminering sker ofta i helt vardagliga sammanhang och i de flesta fall utan att personen menar något illa.

Att vara **homosexuell** innebär att man attraheras och blir förälskad i någon av samma kön. Homosexuella tjejer använder också orden lesbisk eller flata och homosexuella killar använder också orden gay eller bög. **Bisexualitet** innebär att man kan attraheras och bli förälskad i personer av båda könen. Homosexualitet och bisexualitet handlar om vem man blir kär i. När det handlar om att leva som tjej eller kille finns begreppet **transpersoner**. Det har inte med sexuell läggning att göra utan hur man uppfattar sin egen könstillhörighet. Transpersoner kan vara hetero-, homo- eller bisexuella. I begreppet ingår transsexualism och transvestism och flera andra grupper. Transsexualism beskriver en känsla av att vara född i "fel" kropp när det gäller ens kön. Det kan innebära att man har en tjejs kropp, men känner sig som en kille eller tvärtom. Att vara transvestit innebär att man tycker om att klä sig i det andra könets kläder. Som ett samlingsnamn för homosexuella, bisexuella och transpersoner används betäckningen **HBT-personer**.

Riksförbundet för sexuellt likaberättigande (RFSL) arbetar för att öka kunskapen om frågor som rör sexuell läggning. Den svenska lagstiftningen har anpassats efter nya samlevnadsformer och ändrade attityder i samhället. Nya lagar har stiftats för att skydda HBT-personer mot diskriminering. Sedan 1995 har homosexuella möjligheten att ingå partnerskap och 2009 fattade riksdagen beslut om könsneutrala äktenskap. Sedan 2003 har homosexuella par även rätt att bli prövade som adoptivföräldrar.

HBT-personer möter också idag många fördomar och diskrimineras på olika sätt. Många väljer att inte komma ut med sin sexuella läggning av rädsla för omgivningens reaktioner. Det kan handla om rädsla för att inte bli accepterade på jobbet eller i fotbollslaget eller att familj och vänner ska reagera negativt. Kanske är det så att många tror att omgivningen är mer negativ än den faktiskt är. Det är viktigt att komma ihåg att det är en mänsklig rättighet att själv välja vem man vill älska och leva med. Lagstiftningen ger alla människor rätt att vara den man är och älska vem man vill.

Människor med funktionshinder

Att **funktionshinder** innebär en begränsning av en individs fysiska eller psykiska funktioner och beror på en skada eller en sjukdom. Man kan vara född med ett funktionshinder eller ha fått det senare i livet. Ungefär en tiondel av befolkningen har någon form av funktionshinder. Det kan vara olika sjukdomar, läs- och skrivsvårigheter, rörelsehinder, syn- och hörselnedsättningar. Ordet **handikappad** används för att beskriva de följder som ett funktionshinder får i vardagen. Funktionshindret finns alltid medan handikappet kan växla beroende på hur omgivningen ser ut. Det kan vara praktiska problem som att många offentliga platser inte är handikappanpassade, men ofta handlar det om bemötandet från andra människor.

Människor med funktionshinder som har svårt att klara vardagen har rätt till insatser enligt **LSS, lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade**. Det kan handla om rätten till en personlig assistent eller att få ett anpassat boende. Ett stort problem är att många funktionshindrade inte får den hjälp de har rätt till. Många kommuner följer inte lagen och menar att de saknar de resurser som behövs.

År 2000 antog riksdagen en nationell handlingsplan; ”Från patient till medborgare”. Utgångspunkten är att människor med funktionshinder ska ses som vilken medborgare som helst. Samhället ska utformas så att människor med funktionshinder kan vara fullt delaktiga. Att göra samhället tillgängligt

för alla innebär att ta bort olika hinder. Det kan vara att ta bort höga trösklar och smala dörrar som utestänger rullstolsburna. Det kan även handla om att göra information tillgänglig för människor som inte har normal syn eller god läsförmåga. Ett viktigt beslut i riksdagens handlingsplan är att allmänna platser och lokaler ska vara tillgängliga för alla före år 2010. Statliga myndigheter har ett särskilt ansvar att föregå med gott exempel genom att anpassa verksamheten, lokaler och information.

Att medlemmarna i "Esters orkester" från Uppsala har olika funktionshinder är inget hinder för att spela och ha kul!

Det mångkulturella Sverige

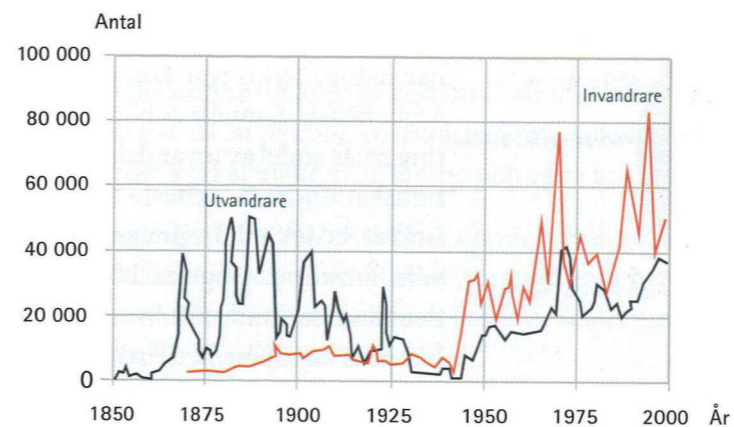
Människor har i alla tider flyttat till och från olika platser och länder. Orsakerna till att man väljer att flytta kan variera. Människor kan fly undan krig och förtryck. Andra söker ett bättre liv, arbete och pengar. Kärlek, nyfikenhet eller ett spännande jobb kan också leda till att man lämnar sitt hemland. När det gäller orsaker till varför människor flyttar till ett annat land används de engelska begreppen *push* och *pull*. *Push* betyder knuffa eller stöta bort och *pull* betyder dra. Push-faktorer som gör att människor vill lämna sitt hemland kan vara fattigdom, förtryck eller miljökatastrofer. Pull-faktorer kan vara förhoppningar om att få ett tryggare liv, ett arbete och bättre ekonomiska villkor.

Människor har i alla tider flyttat till och från vårt land. Under 1900-talet blev det enklare att flytta mellan olika länder. Ungefär en miljon av Sveriges invånare är födda i ett annat land. Ytterligare en halv miljon har föräldrar som är födda utomlands.

Från utvandring till invandring

När vissa grupper idag protesterar mot invandringen till Sverige kan det vara bra att veta att för cirka hundra år sedan protesterade många mot **utvandringen**. Över en miljon svenskar lämnade landet för att slippa fattigdom och förtryck. Många av dem som utvandrade sökte ett bättre liv i USA.

Invandring och utvandring 1851–1999

Källa: SCB 2001

Sverige har gått från att vara ett land som många människor valde att lämna, till ett invandringsland. Trenden vänds under 1930-talet. Fred, demokrati och en växande industri som behövde arbetskraft har bidragit till att många människor sökt sig till Sverige.

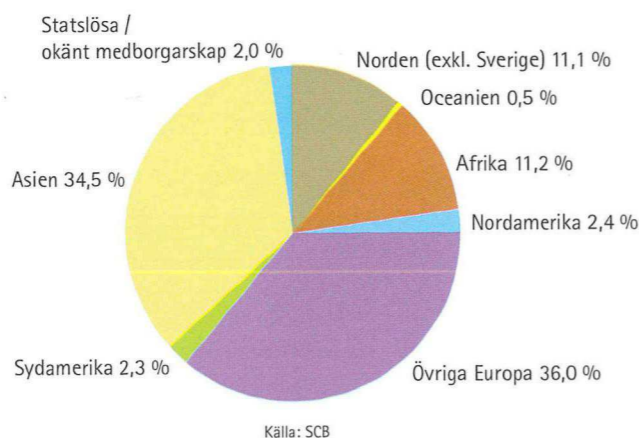
Notera även att utvandringen ökar igen, i takt med invandringen. Vilka är det nu som utvandrar?

Från mitten av 1900-talet har istället invandringen till Sverige varit stor. Under andra världskriget skedde en **flyktinginvandring** från det krigsdrabbade Europa. Eftersom Sverige stod utanför kriget sökte sig danskar, norrmän, finska krigsbarn och människor från de baltiska staterna hit undan kriget. Sverige tog även emot överlevande från de tyska koncentrationslägren. Många återvände till sina hemländer när freden kom 1945.

Under 1950- och 60-talet var **arbetskraftsinvandringen** den dominerande typen av invandring. Den svenska industrin behövde arbetskraft. Svenska företag reste runt i Europa och sökte arbetskraft. Många människor från bland annat Italien, Jugoslavien och Grekland kom till Sverige för att arbeta. Men den största gruppen kom från vårt grannland Finland.

Under 1970-talet och senare har invandringen framför allt av bestått av **flyktingar** som sökt **asyl** (skydd) i Sverige och deras familjer. Ekonomisk kris och arbetslöshet i Sverige gjorde att ny arbetskraft från andra länder inte behövdes. Flyktingar som kom till Sverige under den här tiden kom i huvudsak från länder utanför Europa, som till exempel Turkiet och Chile. Militärdiktaturer i Latinamerika ledde till att många flydde därifrån och fick asyl i Sverige. Oroligheter i Mellanöstern, som kriget mellan Iran och Irak på 1980-talet, ledde till flyktingströmmar från området.

Invandring till Sverige under 2008

Under 2008 invandrade totalt 101 171 människor till Sverige. Diagrammet visar varifrån invandrarna kommer.

Under 1990-talet utbröt oroligheter på Balkan. Jugoslavien drabbades av inbördeskrig som ledde till att många människor därifrån flydde till Sverige. Under de senaste åren har många flyktingar kommit från Afghanistan, Somalia och Irak. Flyktingarnas andel av invandringen har minskat under de senaste åren och istället är det anhöriginvandringen som är störst. Ungefär hälften av dem som kommer till Sverige idag har nära familjeband till någon som tidigare invandrat.

Vem får stanna i Sverige?

Inget land i världen har helt öppna gränser. De lagar och regler som styr invandringen i Sverige finns i **utlänningslagen**.

Människor från de nordiska länderna har sedan länge rätt att bosätta sig och arbeta i Sverige utan något särskilt tillstånd. Detta gäller i princip också medborgare från EU-länderna. För människor från andra länder krävs ett **uppehållstillstånd** för att få stanna längre än tre månader. **Migrationsverket** är den statliga myndighet som beslutar om uppehållstillstånd för människor som vill stanna i Sverige under en längre tid. För att få arbeta i landet krävs **arbetstillstånd** som också beviljas av Migrationsverket.

Idag är våra gränser i princip stängda för människor utanför EU som vill komma hit för att arbeta. Sverige inriktar sig på att ta emot flyktingar som tvingats fly från sitt hemland. Genom att Sverige undertecknat **FN:s flyktingkonvention**, även kallad **Genèvekonventionen** (s. 220), lovar vi att ge skydd åt alla flyktingar som har rätt till det. Det gäller flyktingar som flytt på grund av ras, religion, politisk uppfattning eller på grund av att de tillhör en viss samhällsgrupp. Antalet flyktingar som söker asyl kan växla kraftigt mellan olika år beroende på hur situationen i världen ser ut.

Flyktingar kan också få stanna i Sverige av **humanitära skäl**. Det kan vara personer som riskerar tortyr eller dödsstraff i hemlandet. Även personer som förföljs på grund av sitt kön eller sin sexuella läggning kan få stanna i Sverige. Detsamma gäller människor som flyr från krig eller en miljökatastrof. Sverige tar också varje år emot ett antal människor (en kvot) som finns i flyktingläger runt om i världen. Dessa kallas **kvotflyktingar** och vilka som ska få komma till Sverige bestäms i samråd med FN. **Anhöriginvandring** innebär att en flyktings närmaste familj också får komma till Sverige. Detta gäller maka, make eller sambo och egna barn under 18 år.

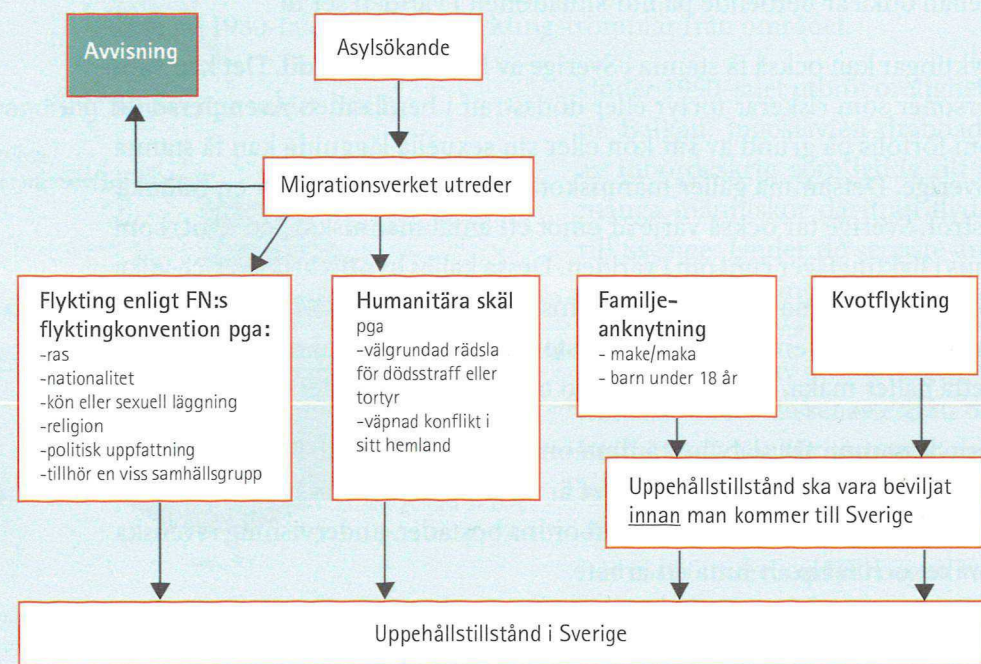
Varje kommun får själv bestämma om de vill ta emot flyktingar och i så fall hur många de ska ta emot. Det är staten som betalar kostnaderna för flyktingarna. Det kan handla om att ordna bostäder, undervisning i svenska språket och hjälp att hitta ett arbete.

FRÅN ASYLANSÖKAN TILL UPPEHÅLLSTILLSTÅND

En flykting begär asyl vid den svenska gränsen. **Migrationsverket utreder** om den asylsökande har rätt att stanna i Sverige. Om det är uppenbart att en person inte behöver skydd eller har något annat skäl att få stanna i landet kan hon eller han avvisas direkt. Utredningarna kan ibland ta lång tid och i väntan på ett besked om de får stanna eller inte bor de asylsökande på en flyktingförläggning eller hos släktingar och vänner. Asylsökande som inte har egna pengar kan få dagersättning från Migrationsverket. Ersättningen (2009) var 71 kronor per dag för vuxna, 61 kronor per person för sammanboende och 37 till 50 kronor per dag för barn 0-17 år. Pengarna ska räcka till mat, kläder, skor, hygienartiklar m.m.

När en asylsökande godkänns får den asylsökande ett **permanent uppehållstillstånd**. Det innebär att man har rätt att bosätta sig i landet. Efter fem år kan den som vill ansöka om svenskt medborgarskap.

En asylsökande som avslås kan överklagas till särskilda migrationsdomstolar, annars måste personen lämna landet. Om det inte sker frivilligt är det polisen som verkställer avvisningen. Av rädsla för att skickas tillbaka till hemlandet försöker flyktingar ibland hålla sig gömda.

En bild av det mångkulturella Sverige.

Integration

Svensk integrationspolitik handlar om att ta hand om de människor som fått tillstånd att stanna i Sverige. Ordet **integration** betyder förening av olikheter. De som invandrar till Sverige behöver inte bli som infödda svenskar utan ska kunna behålla sin kultur och sitt språk. Integration handlar om att visa tolerans mot varandra trots att vi är olika.

Så här skriver regeringen: ”Sverige ska vara ett land med möjligheter för alla. Alla som bor i Sverige ska respekteras som individer. Invandrare ska inte betraktas som ett homogent kollektiv. Samhället ska präglas av gemenskap och samhörighet. Ingen grupp ska ställas åt sidan eller diskrimineras.”

Diskriminering och främlingsfientlighet

Vägen in i ett nytt samhälle kan innebära svårigheter. Det kan vara svårt att förstå den svenska kulturen och lära känna det svenska samhället. Miss-

förstånd och konflikter kan uppstå när människor från olika kulturer ska leva tillsammans. Det kan gälla så enkla saker som hur vi passar tider och hälsar på varandra, men också svårare frågor som umgänget mellan män och kvinnor. Både bland infödda svenskar och bland invandrare, finns en rädsla för främmande kulturer och för människor som kanske inte ser ut och agerar som vi är vana vid. Rädsla och okunskap kan leda till fördomar. Fördomar riskerar i sin tur att leda till diskriminering.

Etnisk diskriminering på arbetsplatserna har lett till att människor med invandrarbakgrund – trots bra utbildning och andra meriter – inte får komma på anställningsintervju utan sorteras bort. Under 2006 gjordes en studie som visade att ungdomar med bakgrund i Mellanöstern var tvungna att söka tre gånger fler jobb för att gå vidare i rekryteringsprocessen jämfört med ungdomar med annan bakgrund. Enda skillnaden mellan testpersonerna var deras utländska namn, för övrigt var alla födda i Sverige och hade svensk gymnasieskola och några års arbetslivserfarenhet. Testet visade också att det är få arbetsgivare som öppet diskriminerar (alltså vid första kontakten) men vid steg två – då arbetsgivare väljer vilka som blir kallade till intervju – var diskrimineringen tydlig.

Diskrimineringen leder till att vi inte tar till vara människors kunskaper och utbildning. Sverige har en åldrande befolkning och för att ersätta alla människor som kommer att gå i pension de närmaste åren behöver invandrarna komma in på arbetsmarknaden på samma villkor som infödda svenskar. Många menar att vi i framtiden behöver arbetskraftsinvandring för att möta behovet av arbetskraft och finansiera välfärden.

KVOTERING – ETT SÄTT ATT ÖKA JÄMSTÄLLDHET OCH JÄMLIKHET?

Kvotering är en omdiskuterad metod för att öka jämställdheten och jämlikheten i samhället. Kvotering innebär att en viss grupp ges företräde till vissa utbildningar, anställningar eller maktpositioner. Här följer några exempel:

- Ett förslag till kvotering av kvinnor till bolagsstyrelser har diskuterats. Genom att lagstifta vill man öka jämställdheten i näringslivet. Förespråkarna menar att dagens företagsledning domineras av män som väljer andra män när viktiga positioner ska tillsättas. Motståndarna till kvotering menar att utbildning och kompetens ska avgöra, inte om personen i fråga är man eller kvinna.
- Dagens föräldraförsäkring ger barnets mamma och pappa lika många dagar att vara hemma med barnet. Den ena föräldern kan också överlåta dagar till den andra. I praktiken tar mammorna ut mer än 80 % av föräldrapenningen. Genom att tvinga föräldrarna att dela lika skulle jämställdheten öka, menar förespråkarna för kvotering. Motståndarna till förslaget menar att varje familj måste få göra som det passar dem bäst och att samhället inte ska lägga sig i sådana saker.

- På juristlinjen vid universitetet i Uppsala gavs sökande med invandrarbakgrund företräde till ett antal utbildningsplatser. I ett land med många människor med invandrarbakgrund ansågs det viktigt att invandrare skulle finnas representerade bland landets jurister. Två kvinnor med helsvensk bakgrund fick därför inte plats på utbildningen, trots att deras meriter var bättre än de flesta i den kvoterade gruppen med invandrarbakgrund. De valde att gå till domstol för att få saken prövad. Kvinnorna fick rätt – de hade blivit diskriminerade. Lagen säger att positiv särbehandling, dvs. att ge en underrepresenterad grupp företräde, får förekomma om deras meriter är likvärdiga. Men i detta fall var det inte så.
- Polisutbildningen är ett annat exempel där sökande med invandrarbakgrund och kvinnliga sökande ges företräde. Motiveringen är densamma – det är viktigt att det finns poliser från olika samhällsgrupper och av olika kön.

Vad tycker du om kvotering och positiv särbehandling av vissa grupper? Vilka för- och nackdelar finns? Kan vi skapa ett mer jämställt och jämlikt samhälle genom kvotering?

Arbetsuppgifter

Ord och begrepp till texten

Förklara följande ord och begrepp genom att sätta in dem i ett sammanhang eller förklara med ett exempel:

1. välfärd	13. HBT-personer
2. transferering	14. RFSL
3. socialtjänst	15. handikapp
4. socialförsäkring	16. LSS
5. socialbidrag (ekonomiskt bistånd)	17. flykting
6. diskriminering	18. asyl
7. jämställdhet	19. Migrationsverket
8. könsroll	20. uppehålls- och arbetstillstånd
9. normer	21. Genèvekonventionen
10. heterosexuallitet	22. humanitära skäl
11. homosexualitet	23. kvotflyktingar
12. bisexualitet	24. anhöriginvandring
	25. integration

Frågor till texten

1. Beskriv i stora drag hur Sverige utvecklats från fattigt land till ett välfärds-samhälle.
2. a) Ge exempel på förmåner i dagens välfärdssamhälle.
b) Hur finansieras välfärden?
3. Socialförsäkringarna kan delas in i tre olika grupper, generella, behovsprö-vade och ersättning för förlorad inkomst. Förklara skillnaden mellan dessa och ge ett exempel från varje grupp.

4. Hur fungerar välfärdssystemet i USA i jämförelse med det svenska systemet?
5. Det finns fyra myndigheter som arbetar med frågor kring olika former av diskriminering – vilka är de?
6. a) Ge exempel på områden där kvinnor och män är jämställda.
b) Ge exempel på områden där kvinnor och män inte är jämställda.
7. Vad är det för skillnad mellan att ha ett funktionshinder och att vara handikappad?
8. Beskriv i stora drag hur Sverige har förändrats från utvandrarsamhälle till invandrarsamhälle.
9. Beskriv vägen från asylsökning till uppehållstillstånd.

Diskussionsfrågor

1. Varför är det framför allt kvinnorna som stannar hemma med barnen när de är små? Vad är det som hindrar männen från att stanna hemma eller jobba deltid? Är det viktigt för jämställdheten att dela lika på föräldraledigheten? Vad tror du? Motivera ditt svar.
2. Varför är det så få kvinnor som väljer att bli ingenjörer eller byggnadsarbetare? Varför är det så få män som väljer att bli forskare eller tandhygienister? Vad kan göras för att få kvinnor att välja mansdominerade yrken och tvärtom? Är det viktigt att det finns till exempel manlig personal på dagis och kvinnliga busschaufförer? Vad tycker du? Motivera ditt svar.
3. Vilka är svårigheterna med ett mångkulturellt samhälle? Vilka möjligheter finns med ett mångkulturellt samhälle? Vad kan göras för att minska diskriminering och främlingsfientlighet? Motivera ditt svar.